TRUNG ĐÔNG: DẦU MỎ, HẠT NHÂN VÀ AN NINH NĂNG LƯỢNG TOÀN CẦU

HỒ BẤT KHUẤT *

Trung Đông - vùng đất hấp dẫn với nhiều mâu thuẫn

Trung Cận Đông là vùng đất tiếp giáp châu Phi, châu Á, châu Âu. Nơi đây có khoảng hơn 20 quốc gia với hơn nửa tỉ người làm ăn, sinh sống. Đây là vùng đất nổi tiếng với di sản nền văn minh Ai Cập cổ đại. Hơn 3.000 năm đã trôi qua, nhưng nền khoa học ngày nay vẫn chưa giải thích nổi nhiều điều mà người xưa đã làm ở đây. Điều này góp phần khiến Trung Đông càng trở nên linh thiêng và huyền bí. Vùng đất này cũng là quê hương của những câu chuyện say đắm được cả thế giới biết tới với cái tên "Nghìn lẻ một đêm". Những di sản văn hóa, những phong tục, tập quán... của vùng đất này cũng đã góp phần không nhỏ vào sự phong phú trong đời sống tinh thần của nhân loại. Trong quá trình tạo lập, duy trì, truyền bá những giá trị văn hóa, những tư tưởng tôn giáo... đã xảy ra những mâu thuẫn, những xung đột gay gắt. Điển hình là mâu thuẫn và xung đột lịch sử giữa người A-rập và người Do Thái. Cuộc xung đột dai dẳng, quyết liệt và tàn khốc này làm cho đời sống chính trị, tôn giáo ở đây luôn căng thẳng. Ngay giữa những người đạo Hồi trong cùng một đất nước, nhưng theo các dòng khác nhau cũng có mâu thuẫn gay gắt dẫn tới xung đột đẫm máu.

Nét nổi bật nhất của Trung Đông - đây là "cái rốn" dầu mỏ của thế giới. Năm 1990, trong số 125 tỉ tấn trữ lượng dầu được phát hiện trên thế giới, thì có khoảng 63% nằm ở vùng Trung Đông. Dầu mỏ là niềm tự hào của người A-rập. Họ cho rằng vì họ trung thành với Đức Thánh A-la nên mới được ban tặng nguồn của cải lớn như vậy. Dầu mỏ đã mang lại cho vùng đất này vị thế quan trọng và sự hấp dẫn lớn, nhưng nó cũng là nguồn gốc của những cuộc xung đột quốc tế và những cuộc chiến tranh liên miên. Trong vòng vài chục năm gần đây đã xảy ra nhiều cuộc chiến tranh "sặc mùi dầu mỏ". Mỹ, Nhật Bản và nhiều nước châu Âu phụ thuộc rất lớn vào nguồn cung cấp dầu mỏ ở đây, nên họ cố gắng bằng mọi giá kiểm soát được tình hình. Tuy nhiên, thực tế cho thấy là dùng sức mạnh quân sự không mang lại kết quả như mong muốn.

Dầu mỏ - nguyên nhiên liệu quan trọng và công cụ chính trị có sức nặng

Từ hàng ngàn năm trước, loài người đã biết sử dụng dầu mỏ phục vụ đời sống. Tuy vậy, vào đầu thế kỷ XX, dầu mỏ mới được sử dụng rộng rãi và thực sự trở nên quan trọng đối với đời sống kinh tế - chính trị của xã hội loài người. Cũng bắt đầu từ đây, ngành thăm dò, khai thác và hóa dầu mới thực sự phát triển, trở thành một ngành kinh tế quan trọng, thu được nhiều lợi nhuận.

Ngày nay khi khoa học công nghệ đã phát triển ở mức cao, nhưng tính trung bình cứ 10 mũi khoan thăm dò thì 9 mũi thất bại, chỉ 1 mũi thành công. Dù tỉ lệ cách biệt 9 - 1 nhưng rất nhiều công ty, nhiều tổ hợp kinh doanh dầu mỏ trên thế giới "ăn nên làm ra". Nhiều tỉ phú là những nhà kinh doanh trong lĩnh vực dầu mỏ. Vào đầu thế kỷ XX, nhiều tổ hợp kinh doanh dầu mỏ đa quốc gia ra đời. Đến trước năm 1971, chính các tổ hợp đa quốc gia này quyết định giá dầu trên thế giới. Từ năm 1971 đến 1986, OPEC (Tổ chức các nước xuất khẩu dầu mỏ) quyết định giá dầu. Còn từ năm 1986 tới nay, giá dầu được hình thành thông qua giao dịch tại Luân-đôn, Niu Oóc và Xin-ga-po. Quy luật cung - cầu được tôn trọng, tuy nhiên giá dầu vẫn bị ảnh hưởng bởi rất

* TS, Tạp chí Gia đình và Trẻ em

nhiều yếu tố khác. Một trận bão lớn ở Mỹ, một vụ đe dọa đánh bom vào một cơ sở lọc dầu quan trọng ở Trung Đông, một đảng mới lên cầm quyền ở một nước nhiều dầu mỏ... cũng khiến giá dầu biến động. Mà giá dầu biến động thì ảnh hưởng tới nền kinh tế của toàn thế giới.

Do tình hình an ninh - chính trị tại I-rắc bất ổn, I-ran tỏ ra độc lập và khác biệt trong chính sách hạt nhân, nhu cầu về dầu mỏ không ngừng tăng lên, do vậy giá dầu luôn ở mức cao và lên xuống thất thường. Năm 2005, mỗi ngày thế giới sử dụng 83 triệu thùng, con số này sẽ tăng lên 119 triệu thùng vào năm 2025.

Dầu mỏ không chỉ là nhiên liệu mà còn là nguyên liệu quan trọng của nhiều ngành công nghiệp khác. Vì vậy, nếu quốc gia nào chỉ xuất khẩu dầu thô thì quốc gia đó đã bỏ đi một nguồn lợi lớn. Nhiều quốc gia có nguồn dầu mỏ lớn hiện nay có khuynh hướng phát triển ngành công nghiệp hóa dầu của mình, hạn chế xuất khẩu dầu thô. Điều này đe dọa những nước có ngành công nghiệp hóa dầu phát triển nhưng lại không có dầu mỏ như Nhật Bản, Xin-ga-po, thậm chí cả Mỹ, mặc dù quốc gia này cũng có dầu. Hiện nay, Mỹ sử dụng tới 50% số dầu xuất khẩu trên thế giới (20 triệu thùng/ngày), trong khi đó các quốc gia Liên minh châu Âu chỉ sử dụng 14 triệu thùng/ngày. Trung Quốc là nước sử dụng dầu mỏ nhiều thứ hai trên thế giới. Nếu trung bình một năm 1 người Trung Quốc sử dụng 140 kg dầu thì 1 người Mỹ sử dụng tới 3.200kg! Vì vậy hơn ai hết, Mỹ rất quan tâm tới Trung Đông và muốn có ảnh hưởng vững chắc, lâu dài ở đó. Có thể nói vì dầu mỏ mà Mỹ đã đổ vào Trung Đông rất nhiều sức người, sức của, mặc dù có sự phê phán, phản đối của nhiều quốc gia và tổ chức quốc tế, trong đó có cả sự phản đối quyết liệt của một bộ phận không nhỏ nhân dân Mỹ. Mỹ đã cố gắng rất nhiều nhưng chưa có gì bảo đảm là Mỹ làm chủ được tình hình, làm chủ được nguồn dầu cung cấp với giá cả hợp lý. Nhiều quốc gia nắm giữ phần lớn nguồn "vàng đen" này có tôn giáo và phong tục tập quán khá khác biệt với Mỹ và châu Âu. Do đó, dù Mỹ, Nhật Bản và châu Âu là những quốc gia phát triển, rất giàu mạnh, nhưng ở mức độ nào đó họ vẫn bị lệ thuộc vào Trung Đông. Chính Tổng thống Mỹ G. Bu-sơ đã phải thừa nhận đây là vấn đề an ninh của nước Mỹ.

An ninh năng lượng và an ninh chính trị toàn cầu

Thế giới rộng lớn với hơn 200 quốc gia, 6,5 tỉ người, các chế độ chính trị, kinh tế, xã hội, tư tưởng, tôn giáo... khác nhau nhưng dường như được cột chặt với nhau vì vấn đề an ninh. Trong thời đại toàn cầu hóa, mỗi một biến động dù lớn, nhỏ ở một nơi nào đấy trên trái đất đều có khả năng ảnh hưởng tới tất cả các nước. Vấn đề dầu mỏ, khí đốt và giá cả các mặt hàng này lại là vấn đề rất lớn nên nó ảnh hưởng tới cả an ninh năng lượng và an ninh chính trị trên toàn cầu. Chỉ một trục trặc nhỏ trong việc Nga bán khí đốt cho U-crai-na đã làm châu Âu rung động. Mỹ, châu Âu, Nhật Bản và nhiều nước khác muốn có sự bảo đảm về an ninh năng lượng. Họ đang tìm cách khai thác nhiều nguồn năng lượng khác nhau. Con người có thể tạo ra năng lượng từ rất nhiều nguồn như than đá, sức nước, sức gió, mặt trời... Nhưng chỉ có dầu mỏ, khí đốt và năng lượng nguyên tử mới có khả năng đáp ứng nhu cầu ngày càng lớn của các quốc gia, nhất là các quốc gia có trình độ phát triển cao và các quốc gia đông dân. Thụy Điển có quyết tâm cao nhất trong việc thoát ra khỏi sự phụ thuộc vào dầu mỏ. Năm 1970, 77% nguồn năng lượng của nước này phụ thuộc vào dầu mỏ, đến nay con số đó giảm xuống còn 32%. Thụy Điển phấn đấu đến năm 2020 sẽ chấm dứt tình trạng phụ thuộc vào dầu mỏ. Nhưng Thụy Điển là một nước có nhiều nguồn năng lượng dồi dào khác, lại chỉ có khoảng 10 triệu dân nên mới có thể không cần đến dầu mỏ và năng lượng hạt nhân. Còn các quốc gia như Trung Quốc, Ấn Độ, Mỹ, In-đô-nê-xi-a, Bra-xin, Đức, Nhật Bản... và nhiều quốc gia khác thì hiện chưa tìm được nguồn năng lượng nào thay thế dầu mỏ, ngoài năng lượng hạt nhân.

Trong bối cảnh hiện nay, nước Nga có vai trò rất quan trọng trong vấn đề an ninh năng lượng toàn cầu. Họ có nguồn năng lượng vô cùng dồi dào gồm than đá, dầu mỏ (năm 2004 họ xuất khẩu dầu mỏ đạt gần 60 tỉ USD), khí đốt, thủy điện, u-ra-ni-um (Chính Nga cung cấp cho Mỹ 50% số u-ra-ni-um cho các nhà máy điện nguyên tử của Mỹ)... Nước Nga là thành viên G-8, đồng thời là quan sát viên của Tổ chức các nước Hồi giáo. Họ là cầu nối giữa phương Đông và phương Tây, là nhân tố quan trọng trong việc giải quyết vấn đề hạt nhân của Cộng hòa dân chủ nhân dân Triều Tiên và I-ran, đồng thời cũng là quốc gia xuất khẩu công nghệ và nguyên liệu hạt nhân.

Hạt nhân là vấn đề vô cùng nhạy cảm đối với thế giới hiện đại. Loài người vẫn không thể quên hai vụ ném bom nguyên tử mà Mỹ đã ném xuống Nhật Bản vào cuối chiến tranh thế giới thứ hai. Vụ tai nạn khủng khiếp tại nhà máy điện hạt nhân Trép-nô-bun năm 1986 ở U-crai-na một lần nữa khiến nhân loại

phải cảnh giác. Nhiều quốc gia đã tuyên bố là không khi nào chấp nhận có lò phản ứng hạt nhân trên lãnh thổ của mình, cho dù đó là lò hạt nhân vì mục đích hòa bình. Nhưng sự phát triển kinh tế - xã hội của thế giới không tùy thuộc vào những quyết định mang nặng sắc thái cảm xúc.

Năng lượng hạt nhân

Việc tìm ra năng lượng hạt nhân là phát minh thuộc loại vĩ đại nhất của con người ở thế kỷ XX. Tuy nhiên, cũng chính phát minh này biến loài người thành "con tin" của chính mình; bởi vì dựa vào phát minh này, con người đã sản xuất ra một lượng vũ khí hạt nhân có thể hủy diệt nhiều lần toàn bộ sự sống trên trái đất. Vào những thập niên cuối thế kỷ XX, phong trào chống hạt nhân trên thế giới rất mạnh mẽ khiến các siêu cường hạt nhân là Nga và Mỹ phải hạn chế chạy đua vũ trang, thậm chí đã tiến hành dỡ bỏ một lượng vũ khí hạt nhân đáng kể. Phong trào xây dựng nhà máy điện hạt nhân cũng chững lại, mặc dù xét về mặt kinh tế thì điện hạt nhân có giá thành thấp nhất, ưu việt nhất.

Dẫu phải tạm nhượng bộ phong trào chống hạt nhân, nhưng các nhà khoa học (và cả một số các nhà chính trị và kinh tế) không cưỡng lại được sức hấp dẫn của thứ năng lượng vô cùng mạnh mẽ và hết sức dồi dào này. Sau thảm họa Trét-nô-bưn, các nhà khoa học Nga vẫn miệt mài nghiên cứu và hoàn thiện công nghệ hạt nhân của mình. Các nhà khoa học Mỹ, Anh, Pháp, Nhật Bản, Trung Quốc cũng không chịu thua kém. Ấn Độ, Pa-ki-xtan cũng đạt được những thành tựu đáng kể trong lĩnh vực này; bất chấp sự trừng phạt của quốc tế, họ đã sản xuất... bom nguyên tử. Rồi một loạt quốc gia, trong đó có Cộng hòa dân chủ nhân dân Triều Tiên, I-ran, I-xra-en... cũng chứng tỏ họ có năng lực nắm bắt và sử dụng được năng lượng hạt nhân. Lúc này thì thế giới đã cảnh giác, một số nước như Mỹ, Anh, Pháp, Đức... phản đối rất quyết liệt việc các quốc gia này phát triển công nghệ hạt nhân. Dẫu I-ran, Cộng hòa dân chủ nhân dân Triều Tiên đều ra sức khẳng định họ nghiên cứu hạt nhân vì mục đích hòa bình thì các nước phản đối vẫn tỏ ra hết sức cứng rắn. Nhưng I-ran cũng không có ý định từ bỏ chương trình hạt nhân của mình. Một câu hỏi được đặt ra: I-ran là một trong những quốc gia nằm giữa "rốn dầu", vậy tại sao họ lại quan tâm đến năng lượng hạt nhân một cách mạnh mẽ như vậy?

Trả lời câu hỏi này không dễ, hay nói chính xác hơn, hiện tại chưa có câu trả lời, chỉ có những dự đoán và những giả thiết. I-ran (và có thể một số quốc gia khác nữa) đã nhận ra sức mạnh khổng lồ của năng lượng hạt nhân. Nắm được nó trong tay, họ sẽ nâng cao được vị thế của mình trên trường quốc tế. Ai cũng biết nguồn dầu mỏ tuy đang khá dồi dào nhưng không phải là vô tận. Với tốc độ khai thác như hiện nay thì đến cuối thế kỷ XXI, dầu mỏ sẽ cạn kiệt. Các nước ở Trung Đông giàu có nhờ dầu mỏ nhưng chưa nước nào đứng vào hàng ngũ các nước phát triển, có trình độ kỹ thuật, công nghệ cao. Nếu dầu mỏ cạn, các nước Trung Cận Đông sẽ lâm vào hoàn cảnh rất khó khăn (họ không có than đá, không có tiềm năng thủy điện) và sẽ không tránh được cảnh thiếu năng lượng. Có thể I-ran đã sớm nhận ra vấn đề này. Thế giới vẫn nghi ngại là I-ran vẫn có mục đích sản xuất vũ khí hạt nhân, nhưng thế giới không thể tước đi của họ cái quyền sử dụng năng lượng hạt nhân vì mục đích hòa bình. Cụ thể là I-ran muốn xây dựng nhà máy điện nguyên tử. Trong hoàn cảnh này đề nghị của Nga là hợp lý: u-ra-ni-um sẽ được làm giàu (nguyên liệu của nhà máy điện nhân, đồng thời nguyên liệu để sản xuất vũ khí hạt nhân) trên lãnh thổ Nga, được giám sát chặt chẽ, chỉ cung cấp cho việc sản xuất điện.

Trên thế giới hiện nay đã có hàng trăm nhà máy điện hạt nhân hoạt động và cung cấp cho con người sản lượng điện rất đáng kể. Mỹ đã ngừng xây dựng mới nhà máy điện hạt nhân hơn 30 năm nay (họ đã có 108 lò phản ứng hạt nhân đang hoạt động), nhưng trước tình hình nguồn cung cấp và giá dầu không ổn định, cuối tháng 2-2006, Tổng thống Mỹ G. Bu-sơ tuyên bố Mỹ sẽ xây dựng thêm 19 nhà máy điện hạt nhân mới. Mỹ sẽ hợp tác với Nga, Pháp, Nhật Bản... để thực hiện việc này. Các nước khác như Trung Quốc, Ấn Độ... cũng đã và đang đẩy mạnh việc xây dựng nhà máy điện hạt nhân. Sau thảm họa Trét-nô-bưn, các nhà khoa học đã đưa kỹ thuật an toàn hạt nhân lên một bước mới. Thế hệ nhà máy điện hạt nhân hiện đại có độ an toàn rất cao, bảo đảm hầu như không để xảy ra sự cố. Còn nếu trong trường hợp hãn hữu xảy ra sự cố thì nhà máy sẽ được chôn một cách an toàn, bảo đảm không rò rỉ chất phóng xạ.

Muốn hay không thì vào đầu năm 2006, thế giới lại một lần nữa quan tâm mạnh mẽ tới vấn đề năng lượng hạt nhân mà đích thân Tổng thống Mỹ G. Bu-sơ là người khởi xướng. Đương nhiên, có nhiều nhân vật quan trọng trên thế giới hoặc công khai, hoặc âm thầm ủng hộ và làm theo. Sức mạnh của hạt nhân là điều không cần phải bàn cãi. ❑